

**MASALAH JURANG DIGITAL DAN KELAS SOSIAL :
SATU KAJIAN KE ATAS KOMUNITI LUAR BANDAR
DI KUPANG, BALING.**

oleh

NOOR ZULEIKA ZULKIPLI

**Tesis diserahkan untuk memenuhi sebahagian keperluan bagi Ijazah Sarjana
Sastera (Komunikasi)**

Mei 2004

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, saya panjatkan syukur yang tidak terhingga ke hadrat Illahi, yang telah meredhai dan memudahkan perjalanan saya dalam proses disertasi ini.

Sehubungan itu, saya ingin mengemukakan setinggi-tinggi penghargaan dan ribuan terima kasih kepada penyelia saya, Prof. Madya Dr. Adnan Hussein, di atas dorongan, motivasi, kesabaran, idea, teguran dan tunjuk ajar yang telah diberikan. Saya berasa cukup bertuah kerana berpeluang belajar dan menimba pengalaman di bawah seliaan Dr.

Kepada Ayah dan Mak, sekalung penghargaan yang tidak pernah berhenti memberikan sokongan, kata-kata semangat dan harapan sepanjang pembuatan disertasi ini. Kalian berdua adalah sumber inspirasi bagi diri saya. Begitu juga kepada ahli keluarga yang sentiasa berada di sisi.

Tidak dilupakan, rakan-rakan seperjuangan yang tidak kenal penat melayan karenah diri, Nonie, Mas, Dila, Shu, Aini, Zue, Diana dan Anum, persahabatan kalian merupakan rahmat buat diri ini.

Akhir sekali, kepada Kak Khorie sekeluarga dan penduduk-penduduk Kupang, Baling. *Terima kasih, daun keladi.* Jasa baik kalian tidak akan saya lupakan hingga ke akhir hayat!

ABSTRAK

Telah banyak diperkatakan tentang bagaimana teknologi komunikasi baru berjaya menggerakkan aktiviti masyarakat dan ekonomi, di semua sektor dan lapisan, begitu juga dalam meningkatkan daya saing masyarakat dalam mendapatkan maklumat dan pengetahuan. Namun begitu, seperti media massa sebelumnya, terdapat pelbagai implikasi sosial akibat penggunaan teknologi komunikasi ini. Salah satunya adalah dengan wujudnya jurang digital, yakni jurang antara golongan yang mempunyai akses kepada teknologi tersebut dan yang tidak.

Kajian menunjukkan bahawa jurang digital wujud dalam pelbagai dimensi iaitu kedudukan geografi (bandar dan luar bandar), jantina (lelaki dan wanita), pendidikan, umur dan kelas sosial. Justeru, kajian ini cuba meninjau jurang digital yang berlaku dalam masyarakat luar bandar yang berlatar belakangkan kelas sosial yang berbeza, dengan menjalankan temubual mendalam (*in-depth interview*) terhadap penduduk-penduduk di kawasan Kupang, Baling.

Hasil kajian mendapati bahawa kelas sosial mempengaruhi pola penggunaan komputer dan internet, akses dan latihan kemahiran bagi komuniti di luar bandar dan seterusnya mewujudkan jurang di antara golongan kelas menengah dan kelas bawahan.

ABSTRACT

It is common knowledge that the new communication technology has successfully contributed in mobilizing the activities of the society and the economy in all sectors and structures. It has also helped to increase the society's competency in acquiring information and knowledge. However, like other mass media, there are various social implications caused by the use of the new technology. One of the implications is, the existence of the digital divide i.e. the division between those who have access to the new technology, and those who haven't.

Research showed that digital divide exist in many different dimensions such as location (urban and rural), gender (male and female), education, age and social class. In a nutshell, this research seeks to observe the gap in rural communities in Kupang which has been stratified by different social classes.

Using the in-depth interviews with the villagers in Kupang, Baling, this research confirmed that the differences of the social classes was affecting the patterns of computer and internet usage, access and skills among the rural communities and hence contribute to the existence of group between middle-class and the lower-income group in the village.

KANDUNGAN

Tajuk	Halaman
Penghargaan	i
Abstrak	ii
Abstract	iii
Senarai Kandungan	iv
Senarai Jadual	vi

BAB 1 : PENGENALAN

1.1	Latar Belakang Kajian	1
1.2	Permasalahan Kajian	5
1.3	Persoalan Kajian	13
1.4	Skop Kajian	14
1.5	Objektif Kajian	15
1.6	Kepentingan Kajian	15

BAB 2 : KONSEPTUALISASI DAN RANGKA TEORI

2.1	Kelas dan Struktur Sosial Dalam Masyarakat Luar Bandar	16
	2.1.1 Komunikasi dan Pembangunan	22
2.2	Sorotan Literatur	25

BAB 3 : METODOLOGI KAJIAN

3.1	Kaedah Penyelidikan Tinjauan (<i>Survey</i>)	37
	3.1.1 Teknik Kajian	38
	3.1.2 Sampel Kajian	38
	3.1.3 Jangkamasa dan Lokasi Kajian	39
3.2	Definisi dan Operasionalisasi Konsep-Konsep Asas	40
	3.2.1 Jurang Digital	40
	3.2.2 Akses	41
	3.2.3 Latihan Kemahiran	41
	3.2.4 Sikap	42
	3.2.5 Motivasi	42
	3.2.6 Halangan	43
	3.2.7 Kelas Sosial	43

BAB 4 : KEPUTUSAN DAN PENGANALISAAN DATA

4.1	Latar Belakang Kawasan Kajian	45
4.1.1	Mukim Kupang, Baling.	45
4.2	Tinjauan	47
4.3	Teknik Analisis	48
4.4	Profil Demografi Responden	50
4.5	Akses	52
4.5.1	Pemilikan Komputer Di Rumah	52
4.5.2	Pengalaman Menggunakan Komputer	53
4.5.3	Akses di Pejabat atau Di Pusat Internet Desa, Kupang	55
4.6	Latihan Kemahiran	58
4.6.1	Kesedaran Tentang Pusat Internet Desa Kupang	64
4.7	Halangan	68
4.7.1	Faktor Ekonomi	68
4.7.2	Penguasaan Bahasa Inggeris	72
4.7.3	Persepsi Negatif Terhadap Internet	75
4.8	Motivasi	78
4.8.1	Diri Sendiri	78
4.8.2	Keluarga	79
4.8.3	Komuniti	83
4.8.4	Kerjaya	84
4.8.5	Kerajaan	85
4.9	Minat	87
4.9.1	Menghadiri Latihan Kemahiran Menggunakan ICT	87
4.10	Sikap	93
4.10.1	Jurang Generasi	93
4.10.2	Maklumat Politik Dalam Internet	95
4.10.3	Adakah Komputer dan Internet Untuk Kehidupan Anda?	98
4.11	Ringkasan Penemuan	103

BAB 5 : PENUTUP

5.1	Rumusan dan Perbincangan	106
5.2	Kesimpulan	113
5.3	Batasan Kajian	117
5.4	Cadangan Untuk Kajian Masa Depan	117

Bibliografi	119
--------------------	------------

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Halaman
1.1	Jumlah Pengguna Dalam Talian di Dunia	6
1.2	Jumlah Pengguna Internet Di Malaysia	7
1.3	Pendapatan dan Perbelanjaan Isi Rumah untuk Sektor Bandar dan Luar Bandar di Malaysia	9
4.1	Ciri-Ciri Demografi Responden Serta Kompisisinya	50
4.2	Pemilikan Komputer di Rumah	52
4.3	Pengalaman Menggunakan Komputer	53
4.4	Minat Mempelajari Komputer	88

BAB 1

Pengenalan

1.1 Latar Belakang Kajian

Dunia moden sedang melalui satu proses revolusi yang penting, daripada masyarakat industri berubah menjadi masyarakat berinformasi, dengan penggunaan teknologi komunikasi baru dalam abad ke-21. Masyarakat bermaklumat menjanjikan perubahan yang penting dalam semua aspek kewujudan manusia termasuklah penyebaran maklumat, interaksi sosial, amalan ekonomi dan perniagaan, urusan politik, media, kesihatan dan pendidikan, masa lapang serta hiburan.

Teknologi komunikasi adalah alat perkakasan, struktur organisasi dan nilai-nilai sosial yang dialami oleh individu semasa mengumpul, memproses dan bertukar-tukar maklumat dengan individu-individu lain (Rogers, 1986:2). Penggunaan telekonferens, televisyen kabel, komputer dan satelit-satelit komunikasi mampu mendekatkan dan membolehkan masyarakat dunia berinteraksi, mengenali satu sama lain dengan lebih dekat lagi tanpa mengira kelas sosial, agama, budaya dan cara hidup.

Ini bermakna, dengan menggunakan teknologi komunikasi baru, sesuatu kerja boleh dilakukan dengan lebih mudah dan cepat; yang mana seseorang itu dikehendaki membuat sepuluh kerja dan bukan lagi sepuluh orang membuat satu kerja seperti di zaman perindustrian. Kebolehan dan kemampuan tambahan ini adalah disebabkan teknologi komunikasi seperti komputer mempunyai sifat memperkasa (*empowerment*) yang amat diperlukan, dan ini juga disebabkan oleh fungsinya sebagai teknologi serbaguna (*all purposes*), bukannya teknologi 'satu tujuan' (*single purpose*) seperti mesin taip, penghawa dingin dan televisyen (Ding, 2003).

Teknologi komunikasi baru ini sebenarnya telah dicipta oleh Amerika Syarikat pada tahun 1960-an untuk tujuan ketenteraan dan pada tahun 1969, J. C. R. Licklider, seorang saintis yang bekerja untuk *Advanced Research Projects Agency* (ARPA) yang dikendalikan oleh Pentagon, telah melancarkan jaringan komputer nasional pertama iaitu ARPANET. Jaringan ini bertujuan untuk memudahkan para saintis di jabatan pertahanan Amerika bertukar maklumat tentang eksperimen dan penemuan baru mereka. Namun begitu, penggunaan mel elektronik dalam jaringan ini telah membolehkan saintis-saintis ini mengirimkan mel kepada seseorang individu yang spesifik atau satu kumpulan pelanggan yang lebih besar, dan dengan ini telah mewujudkan fenomena baru iaitu '*chat groups*'. Internet pula telah dicipta pada tahun 1987 oleh *National Science Foundation* (NSF), yang pada mulanya hanya menggabungkan lima buah komputer di bawah satu jaringan berkelajuan tinggi (*high-speed networks*) (Harper, 2002).

Pengiktirafan internet sebagai salah satu media massa (Morris dan Ogan, 1996) pada hujung abad ke-20, telah menawarkan dunia tanpa sempadan, dan ini dipersetujui oleh Jones (1997) dengan menyatakan internet mempunyai dua cabang potensi iaitu: "*First, it could recreate community as we had once known it, rebuild for us the "great good place", we once knew but abandoned for "bowling alone". Second; it would not merely "get us all together", it would do so without having to do expend much effort, since it would overcome space and time for us, and it would also enable us to communicate with one another*". (Jones, 1997:9)

Pandangan optimis oleh McLuhan (1965) juga telah menyifatkan teknologi komunikasi meluaskan deria manusia seperti menyentuh, menghidu, merasa, mendengar dan melihat, di mana keupayaan ini membolehkan seseorang individu berkomunikasi pada jarak jauh dengan cepat dan memperolehi maklumat yang dahulunya tidak

mungkin boleh didapati. Tetapi, pandangan pesimis yang dikemukakan oleh Schiller (1996) pula menyatakan sebaliknya iaitu, penggunaan teknologi komunikasi baru merupakan alatan yang boleh memperkasa (*empowering*), dan “*they are described as the instrumentation that will provide individual autonomy, and, no less important, that they will afford a competitive edge to those who employ them.*” (Schiller, 1996 : 75) Justeru, apa yang dapat dilihat di sini adalah, masyarakat dunia telah didominasi oleh negara-negara maju yang menguasai aliran maklumat, yang mana maklumat kini telah menjadi satu komoditi untuk dijual dan dibeli.

Menurut Schiller (1981) lagi, teknologi baru komunikasi telah dipromosikan kepada negara-negara membangun dengan tujuan untuk mengurangkan jurang sosial dalam pendidikan dan sebagai satu cara yang pantas untuk memasuki dunia moden, yang mana bilik darjah dan perihal perniagaan dapat diberitahu melalui penyiaran satelit. Tetapi, pada hakikatnya, pengenalan kepada sistem maklumat elektronik ini telah mendalami ketidakseimbangan dalam peraturan sosial. Memang telah terbukti bahawa, terdapat jurang yang memisahkan antara masyarakat yang mempunyai pengetahuan dan yang tidak (*‘haves’ and ‘haves-not’*), iaitu maklumat yang mengalir melalui penggunaan teknologi komunikasi baru telah menyebabkan wujudnya ketidakseimbangan capaian maklumat antara negara-negara di dunia ini.

Pelebaran jurang ini turut dibangkitkan oleh Natan Katzman (1974) yang merumuskan bahawa teknologi komunikasi baru akan menghasilkan kesan-kesan yang berikut :

1. Pertambahan jumlah informasi yang dikomunikasikan kepada semua individu dalam khalayak.
2. Pertambahan yang lebih besar dari segi jumlah maklumat; untuk yang kaya maklumat daripada yang miskin maklumat. Lebih tepat lagi, sungguhpun

teknologi komunikasi baru meningkatkan tahap informasi untuk semua individu, ia lebih menguntungkan yang kaya maklumat, dengan itu jurang pengetahuan akan menjadi semakin luas lagi.

3. Masalah limpahan informasi akan berlaku khususnya kepada yang kaya maklumat, yang mungkin tidak boleh mengendalikan jumlah besar informasi yang mereka terima
4. Sebelum jurang pengetahuan dirapatkan, teknologi komunikasi baru membentuk jurang maklumat yang baru. Oleh itu, apabila sekumpulan teknologi komunikasi baru boleh didapati, jumlah impaknya adalah untuk melebarkan lagi jurang maklumat yang telah sedia wujud dalam masyarakat.

Selain itu, pengenalan teknologi komunikasi baru kepada negara-negara sedang membangun di Asia yang telah memberikan pelbagai kesan, sama ada positif atau negatif, sering menjadi topik perbincangan yang hangat sehingga kini. Beberapa persoalan telah diwujudkan oleh Rao dan Natesan (1996), melalui hasil dari beberapa kajian yang dilakukan di India, ke atas penggunaan internet dan perkakas teknologi maklumat yang lain, yang mana antara persoalannya adalah seperti, adakah teknologi komunikasi baru mampu meluaskan lagi atau menutup terus jurang pengetahuan dan ekonomi di antara negara-negara maju dan negara-negara membangun, golongan apakah yang mampu untuk menembusi dan menggunakan teknologi baru ini dan mampukah kerajaan mengawal aliran maklumat yang semakin pesat. Yang pastinya semua jawapan kepada soalan-soalan tersebut semakin sukar dijawab kerana penggunaan internet ini telah disebar dengan terlalu pantas dan dalam tempoh masa yang singkat.

Morris dan Ogan (1996) telah membangkitkan beberapa persoalan yang turut menarik minat pengkaji untuk turut sama mengkaji iaitu adakah internet ini mampu

diakses oleh semua lapisan masyarakat, dan bagaimanakah pula dengan kumpulan yang tidak tergolong dalam mereka yang menggunakan internet?

1.2 Permasalahan Kajian

Masalah jurang digital sering menjadi topik perdebatan hangat baik di dalam negara-negara maju ataupun negara-negara miskin dan mundur. Sebenarnya, jurang digital bukan hanya dialami di peringkat global, yakni di antara benua dan di antara negara; ia juga merupakan fenomena di dalam sesuatu negara atau sistem sosial (Fuziah, 2001). Istilah '*Digital Divide*' ataupun jurang digital ini digunakan untuk menggambarkan implikasi sosial terhadap akses yang tidak sama kepada maklumat, teknologi maklumat dan kemahiran yang diperlukan untuk menggunakannya. Akses dan kebolehan menggunakan teknologi baru khususnya internet untuk mendapatkan maklumat dan perkhidmatan menjadi semakin penting, terutamanya untuk terlibat secara menyeluruh di dalam ekonomi, politik dan kehidupan sosial.

Walaupun belum ada lagi satu pun negara yang mencapai 100 peratus penetrasi internet di dunia ini, berpandukan kepada *Nua Internet Surveys* (www.nua.ie) pada September 2002, negara seperti Amerika Syarikat, Kanada dan Eropah masih mendahului dari segi jumlah pengguna dalam talian jika dibandingkan dengan negara-negara lain di peringkat global. Meskipun Asia mewakili setengah daripada penduduk dunia namun bilangan mereka yang dapat menghubungi dalam talian adalah kurang daripada ketiga-tiga negara maju tersebut (lihat Jadual 1.1 di bawah).

Jadual 1.1 : Jumlah Pengguna Dalam Talian di Dunia

PENGGUNA INTERNET DALAM TALIAN	
Jumlah Keseluruhan Penduduk Dunia	605.60 juta orang
Afrika	6.31 juta orang
Asia/Pasifik	187.24 juta orang
Eropah	190.91 juta orang
Timur Tengah	5.12 juta orang
Kanada dan Amerika Syarikat	182.67 juta orang
Amerika Latin	33.35 juta orang

Sumber: http://www.nua.ie/surveys/how_many_online (dipetik dari *Utusan Malaysia*, 24 Disember 2003)

Malaysia dianggarkan mempunyai 2.6 juta pelanggan Internet dan 7.8 juta orang yang menjadi pengguna, dari jumlah keseluruhan 23 juta orang rakyat negara ini. Kadar penetrasi internet di negara kita, bermula tahun 1995 bersamaan dengan 3.5 peratus, dibuktikan telah terus meningkat pada tahun 2002 kepada 14.5 peratus. Persatuan Industri Komputer dan Multimedia (PIKOM) telah melakukan unjuran kadar penetrasi internet pada 2004 sebanyak 25 peratus dan jumlah itu dianggarkan makin meningkat sehingga 45 peratus pada 2006 (Ramli, 2004). Ini jelas membuktikan bahawa jangkauan penggunaan komputer dan internet di Malaysia masih kecil, dan sememangnya diakui bahawa terdapat jurang yang besar antara penggunaan internet di antara penduduk di kawasan bandar dan luar bandar.

Satu kajian yang telah dilakukan oleh *National Information Technology Council* (NITC) pada tahun 2000 menunjukkan bahawa Selangor dan Kuala Lumpur mempunyai jumlah pengguna yang mengakses internet paling tinggi mewakili 50.2 peratus daripada jumlah keseluruhan pengguna internet di negara ini (lihat Jadual 1.2 di bawah).

Jadual 1.2 : Jumlah Pengguna Internet di Malaysia

Negeri	Agihan Peratusan (%)
Kelantan	0.8
Sabah/W.P. Labuan	2.6
Terengganu	1.1
Pahang	1.7
Kedah	3.1
Perlis	0.5
Perak	5.3
Negeri Sembilan	2.6
Sarawak	7.2
Johor	11.1
Melaka	3.2
Pulau Pinang	10.5
Selangor	26.3
W.P. Kuala Lumpur	23.9
Malaysia	100.0

Sumber : Perangkaan NITC, 2000 (www.nitc.com.my)

Melalui laporan NITC ini juga, satu indeks perbezaan dalam akses internet di seluruh negara telah ditunjukkan dan jumlah pengakses internet telah dibahagikan kepada tiga bahagian iaitu Rendah, Pertengahan dan Tinggi. Negeri yang tergolong dalam jumlah akses tertinggi ialah Pulau Pinang, Selangor dan Kuala Lumpur, sementara Negeri Sembilan, Sarawak, Johor dan Melaka pula berada di bahagian pertengahan dan Kelantan, Sabah/Labuan, Terengganu, Pahang, Kedah, Perlis dan Perak masih berada di peringkat bawahan (www.nitc.org.my/digitaldivide.doc)

Apa yang diperhatikan ialah, sebilangan besar pengguna internet dan komputer ini terdiri daripada penduduk yang berada di kawasan bandar. Keadaan ini dibuktikan melalui hasil kajian yang telah dilakukan oleh Narimah Ismail dan Musa Abu Hassan (2001), yang mendapati kadar pemilikan komputer bagi penduduk luar bandar secara keseluruhannya agak rendah iaitu 21.5 peratus berbanding 45.9 peratus jumlah pemilikan komputer di bandar manakala bagi kategori kumpulan dengan akses internet pula, jumlah penduduk bandar yang mengakses mewakili 25.5 peratus berbanding 9.6

peratus penduduk luar bandar. Data empirikal ini telah menjadi satu lagi bukti wujudnya jurang digital antara kawasan bandar dan luar bandar di negara ini (*Utusan Malaysia*, 28 Jun 2001).

Selain itu, satu kajian perintis oleh NITC, MIMOS, Kementerian Belia dan Sukan serta Majlis Belia Negara pada 2002 turut mendapati, daripada 150 orang responden yang terdiri dari belia bandar dan luar bandar pelbagai kaum, 62 peratus daripadanya tidak memiliki komputer di rumah. Ini bermakna komputer belum menjadi alat kelengkapan penting bagi negara ini. Bagaimanapun, 55.3 peratus menggunakannya untuk pemprosesan kata dan internet. Apakah faktor-faktor yang menyebabkan wujudnya jurang digital ini? Kajian ini merumuskan bahawa ini berlaku kerana beberapa faktor iaitu kurangnya kemahiran ICT, kos akses yang tinggi, masalah bahasa, kurang kesedaran, kurang prasarana ICT, kadar literasi yang rendah dan tiada masa (*Utusan Malaysia*, 25 Jun 2003).

Adakah disebabkan oleh fobia komputer, ketidakmampuan memiliki komputer atau kurangnya bahan rujukan berbahasa Melayu di dalam internet, mengecilkan jumlah pengguna internet di kawasan luar bandar? Dunia teknologi maklumat di kampung-kampung masih merupakan satu fenomena yang ganjil, yang mana jelas terbukti bahawa membeli motosikal adalah lebih penting daripada membeli sebiji komputer, kerana ia lebih berguna (Zoraini Wati, 2000).

Kenyataan ini turut disokong oleh Hizamnuddin (2003), yang menyatakan bahawa apabila persoalan berkenaan pemilikan komputer di kalangan penduduk luar bandar diajukan, sebahagian besar daripada mereka masih menganggap harga sebuah komputer itu mahal, dan mereka lebih mementingkan peti sejuk, televisyen, sofa, set hi-fi dan kabinet dapur berbanding komputer, walhal komputer sebenarnya sudah tidak boleh dikategorikan sebagai keperluan barangan mewah lagi.

Jadual 1.3 : Pendapatan dan Perbelanjaan Isi Rumah Untuk Sektor Bandar dan Luar Bandar di Malaysia

Isi Rumah (bulanan)	Bandar		Luar Bandar	
	RM	Dollar (US)	RM	Dollar (US)
Pendapatan	3,103	817	1,718	452
Perbelanjaan	1,945	512	1,270	334
Pendapatan Lupus	1,158	305	448	118

Sumber : *Malaysia Yearbook of Statistics*, 2001 (dipetik dari Foo et. al, 2002)

Jadual 1.3 menunjukkan purata pendapatan kasar bulanan bagi bandar dan luar bandar di negara ini pada tahun 2002, dan menurut Foo et. al. (2002) purata perbelanjaan bulanan untuk setiap isi rumah di bandar ialah RM1,945 manakala untuk kawasan luar bandar pula ialah RM1,270. Dengan ini, bagaimanakah penduduk luar bandar hendak membeli sebuah komputer peribadi yang menelan belanja sebanyak RM1500-RM2000, dengan pendapatan lupus berjumlah RM448 sahaja?

Sememangnya diakui, kemiskinan masih lagi tertumpu pada sektor utama komoditi tradisional di kawasan luar bandar, di mana majoriti penduduk di kawasan terbabit adalah Bumiputera yang bekerja sebagai pekebun kecil getah, petani, pekebun kecil kelapa dan nelayan (Jamilah, 1994) dan ini membuktikan bahawa ramai antara mereka ini tergolong dalam golongan kelas bawahan dalam kedudukan kelas sosial masyarakat. Ding (2003) telah mengenalpasti sebab-sebab utama mengapa penduduk di kawasan luar bandar tidak mempunyai komputer, iaitu :

- a) Ibu bapa yang berkenaan tidak mampu, kerana berpendapatan rendah,
- b) Ibu bapa yang berkenaan tidak merasa perlu memiliki komputer kerana tidak perlu menggunakannya,
- c) Ibu bapa yang berkenaan tidak tahu-menahu menggunakan komputer,
- d) Ibu bapa yang berkenaan buta huruf,

- e) Ibu bapa yang berkenaan takut menggunakan komputer setelah mendengar cerita tentang bahaya dan risiko menggunakan komputer.

Kenyataan ini turut disokong oleh Dekan Fakulti Teknologi Maklumat Universiti Tun Abdul Razak (UNITAR), Prof Dr Kahiruddin Hashim mendakwa, kebanyakan orang Melayu tinggal di kawasan luar bandar sedangkan tempat berkenaan mempunyai kemudahan mengakses internet yang terhad. *"Faktor status ekonomi masyarakat Melayu juga perlu di ambil kira, faktor agama juga memainkan peranan penting, umpamanya, kehadiran bahan lucah di internet sedikit sebanyak mengurangkan minat ibu bapa berbangsa Melayu untuk melanggan perkhidmatan internet."* (Harian Metro, 19 Januari 2004)

Selain itu, menurut Ahli Dewan Undangan Negeri (ADUN) Kampung Tunku, Dr. Wong Sai Hou, dengan tiadanya polisi kerajaan yang wujud berkenaan penggunaan komputer di kalangan warga tua, jurang digital antara golongan ini dan golongan muda akan bertambah lebar. Sememangnya diakui, teknologi komunikasi dan maklumat (ICT) lebih mudah diakses oleh golongan remaja dan belia melalui kelab komputer di sekolah, kafe-kafe siber dan terdapat banyak kursus-kursus ICT yang boleh disertai dan ini secara tidak langsung telah melebarkan jurang generasi antara ibu bapa dan anak-anak mereka (www.magazine.jaring.my/2001/august/index2.html).

Namun begitu, sememangnya diakui, teknologi komunikasi baru khususnya komputer dan internet di Malaysia telah melalui satu fasa perkembangan yang memberansangkan. Ianya bermula dengan projek Koridor Raya Multimedia (MSC) yang dilancarkan pada 1996, yang mana merangkumi kawasan seluas 750 km persegi (bermula dari Pusat Bandaraya Kuala Lumpur hingga ke Lapangan Terbang Antarabangsa Kuala Lumpur di Sepang) dan telah dilengkapi dengan rangkaian optik gentian digital, 2.5 hingga 10 gigabit yang akan menghubungkannya secara langsung

dan interaktif dengan negara Asean, Jepun, Amerika Syarikat, Eropah dan negara membangun yang lain. Namun begitu, MSC adalah lebih tertumpu kepada kawasan yang tertentu sahaja menyebabkan terwujudnya jurang yang lebih besar lagi antara kawasan bandar dan luar bandar.

Justeru, beberapa program telah diperkenalkan oleh kerajaan dan syarikat-syarikat swasta dalam menggalakkan penggunaan komputer dan internet, terutamanya dalam mengatasi masalah jurang digital kerana ICT telah dikenalpasti sebagai pendorong dalam pembangunan ekonomi di samping membina masyarakat yang progresif, maju dan mengamalkan budaya sosial yang sihat.

Dalam Rancangan Malaysia Ke-8, usaha memperluaskan penyediaan infrastruktur ICT terutamanya di kawasan luar bandar telah dirancang bertujuan untuk merapatkan jurang digital dan membolehkan semua penduduk mendapat peluang yang sama dalam perolehan maklumat dan pengetahuan. Program Gerakan Desa Wawasan telah dilancarkan pada tahun 1996 dan melalui program ini, Jawatankuasa Kemajuan dan Keselamatan Kampung (JKKK) telah dibekalkan dengan sebuah komputer yang bertujuan memudahkan kerja pengurusan dan pentabiran kampung serta memperkenalkan ICT di peringkat kampung.

Kementerian Luar Bandar, Kementerian Tenaga dan Multimedia, Kementerian Pendidikan, NITC dan perpustakaan negeri pula telah banyak melabur dalam pelbagai program teknologi maklumat (IT) yang menyediakan talian internet, perkakasan dan latihan kemahiran seperti penubuhan Pusat Internet Desa (PID), Infodesa dan pembelajaran komputer di sekolah-sekolah seluruh negara.

Selain itu, penduduk-penduduk di luar bandar juga telah didedahkan dengan penggunaan komputer dan internet, contohnya pelancaran program Internet Desa di dua lokasi iaitu Sg. Ayer Tawar, Selangor dan Kanowit, Sarawak. Program ini membabitkan

penubuhan pusat-pusat yang dilengkapi dengan infrastruktur ICT di pejabat-pejabat pos serta pelancaran laman-laman web yang memberi maklumat tentang perkhidmatan yang ditawarkan oleh kerajaan, aktiviti-aktiviti masyarakat setempat serta kemudahan mel elektronik dan internet secara percuma. Kini, sebanyak 42 buah PID telah beroperasi di seluruh negara (Rancangan Malaysia ke-8, 2001).

Pada Oktober 1999, ahli-ahli Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP) telah dibenar mengeluarkan sejumlah simpanan mereka untuk membeli komputer. Semenjak pelancaran skim tersebut, sebanyak 245,460 permohonan telah diterima dan 199,293 permohonan telah diluluskan yang melibatkan sejumlah RM665.3 juta. tidak ketinggalan juga, pada awal tahun 2000, kerajaan dengan kerjasama sektor korporat telah menganjurkan kempen memiliki komputer dengan slogan “*Sebuah Rumah, Sebuah Komputer*”. Dalam jangka masa kempen ini dijalankan, ekspo-ekspo penjualan komputer telah banyak dianjurkan di mana komputer dijual dengan harga yang lebih rendah kepada orang ramai (Rancangan Malaysia Ke-8, 2001).

Walau bagaimanapun, akibat pemikiran masyarakat yang masih ‘tertutup’ tentang faedah pemilikan komputer ini telah mendorong penyalahgunaan wang caruman pembelian komputer yang disediakan oleh KWSP. Ramai di kalangan masyarakat kita masih kurang memahami betapa pentingnya IT, dan oleh kerana itu, mereka perlu diberi lebih pendedahan, untuk menjayakan usaha merapatkan jurang digital oleh kerajaan. Pos Malaysia Bhd telah mendedahkan bahawa sebanyak 55800 pencarum KWSP yang mengisi borang yang disediakan di pejabat pos untuk membeli komputer telah menyalahgunakan wang tersebut, dengan membeli set hi-fi, televisyen dan keperluan lain. (*Utusan Malaysia*, 26 November 2000)

Kadar pemilikan komputer yang rendah di kalangan penduduk luar bandar juga telah mendorong Kementerian Tenaga, Komunikasi dan Multimedia (KTKM) dengan

kerjasama PIKOM, menganjurkan projek PC Gemilang. Projek yang dilancarkan pada 15 Mac 2004 ini adalah bertujuan untuk memperkenalkan dua jenis komputer ‘mampu-beli’ yang dijual pada harga antara RM1000 dan RM1200. Bukan itu sahaja, pembeli juga boleh memohon pinjaman daripada institusi-institusi kewangan yang terlibat dalam projek ini, dan sekaligus menunjukkan sokongan rakyat mereka terhadap kempen “*Sebuah Rumah, Sebuah Komputer*”. (*The Star*, 4 Mac 2004)

Walaupun usaha-usaha ini sedang dijalankan, satu perkara yang agak ketara ialah kurang terdapat maklumat tentang saiz sebenar keadaan jurang yang wujud di negara ini antara golongan bandar berbanding dengan mereka di luar bandar. Sememangnya diakui bahawa jurang itu wujud, namun terdapat kurang kajian yang memaparkan statistik atau data menjelaskan kelebaran jurang ini.

Justeru, bagi Malaysia, bukan sahaja perlu dipastikan bahawa tidak terdapat masalah jurang digital antara negara ini dengan negara-negara lain, tetapi juga di antara lapisan masyarakat di negara ini. Kajian ini juga ingin melihat tahap pemilikan komputer di kalangan penduduk luar bandar, tahap kesedaran mereka dan faktor-faktor yang menghalang dan mendorong golongan ini untuk memiliki komputer, berdasarkan kedudukan kelas sosial mereka dalam masyarakat.

1.3 Persoalan Kajian

Terdapat faktor-faktor yang mengakibatkan masalah jurang digital ini. Berdasarkan tujuan untuk mengkaji hubungan penggunaan komputer dan internet dan faktor kelas sosial masyarakat luar bandar, kajian ini turut menghuraikan elemen akses, pemilikan dan pengalaman menggunakan komputer, latihan kemahiran yang ditawarkan, sikap dan kesedaran penduduk terhadap ICT, faktor-faktor penghalang penggunaan komputer, motivasi penggunaan komputer serta maklumat demografi

responden. Responden-responden akan merangkumi penduduk luar bandar, yang terdiri daripada dua kelas sosial di mukim Kupang, Baling.

Secara khususnya, kajian ini cuba meneliti :

1. Hubungan di antara kelas sosial dengan pola penggunaan komputer dan internet?;
2. Sejauhmanakah kebolehan untuk mengakses komputer dan internet dipengaruhi oleh beberapa kemahiran yang dimiliki (kemahiran menggunakan komputer dan penguasaan bahasa Inggeris)?;
3. Sama ada wujud sokongan (kerajaan, keluarga, masyarakat setempat) dalam menggunakan komputer dan Internet, bagi kedua-dua kelas sosial dalam masyarakat luar bandar;
4. Sejauhmanakah ciri-ciri demografi (SSE dan umur) mempengaruhi penggunaan komputer dan internet?

1.4 Skop Kajian

Dalam kajian ini, penyelidikan hanya akan tertumpu kepada satu aspek teknologi baru komunikasi iaitu pola penggunaan komputer dan internet, dan perkaitannya dengan kelas sosial masyarakat luar bandar.

Melalui perbualan dengan Penghulu Mukim Kupang, Encik Omar Yusof, penyelidik telah mengenalpasti enam buah kampung yang sesuai untuk dikaji di sekitar mukim terbabit iaitu, Kampung Kemangi, Kampung Lubuk Batu, Kampung Pekan Khamis, Kampung Tengah, Kampung Landak Hilir dan Kampung Raja.

Kajian ini bertujuan untuk untuk meninjau sebab-sebab utama mengapa penduduk-penduduk di kawasan luar bandar tidak menggunakan komputer, selain mengkaji kedudukan sosial masyarakat di Kupang dan melihat adakah kedudukan ini

mempengaruhi minat dan pola penggunaan komputer di kalangan penduduk luar bandar.

1.5 Objektif Kajian

Secara khususnya, kajian ini adalah bertujuan untuk;

1. Untuk mendapatkan maklumat mengenai kewujudan jurang digital dari aspek kelas dan status sosial dalam masyarakat luar bandar melalui pola penggunaan komputer dan internet di kalangan komuniti tersebut.
2. Meninjau sama ada perbezaan sosio ekonomi (SSE) responden mempunyai pengaruh ke atas kekerapan dan kebolehan mereka menggunakan komputer dan internet.
3. Mengenal pasti adakah perbezaan kelas sosial membawa kepada kurangnya minat dan kesedaran untuk menggunakan teknologi baru.

1.6 Kepentingan Kajian

Di dalam kajian ini, pengkaji amat berharap agar hasil kajian ini akan:

- Menyumbang ke arah pembangunan ilmu komunikasi teknologi maklumat yang boleh diperkembangkan lagi di masa akan datang
- Mendedahkan fenomena jurang digital yang wujud di kawasan luar bandar bersama bukti-bukti yang menunjukkan faktor-faktor terjadinya.
- Memberi satu idea kepada pihak-pihak tertentu dalam usaha untuk menutup 'jurang' yang wujud di kalangan populasi masyarakat di negara ini dan menstabilkan kadar penetrasi komputer yang boleh dicapai oleh khalayak.

BAB 2

KONSEPTUALISASI DAN RANGKA TEORI

2.1 Kelas dan Struktur Sosial dalam Masyarakat Luar Bandar

Adalah perlu difahami bahawa dalam sesebuah komuniti itu sama ada di bandar atau di luar bandar bukan bersifat homogen atau serupa tetapi ahli-ahli komuniti tersebut terdiri daripada beberapa lapisan. Brinkerhoff dan White (1988) menggambarkan stratifikasi sebagai satu pola ketidaksamaan yang menjadi satu sistem, di mana kategori sosial diletakkan berpandukan pada akses mereka kepada sumber-sumber yang sukar didapati iaitu kekayaan material, prestij dan kuasa, dan ini turut disokong oleh norma-norma sosial yang diterima secara meluas.

Menurut Syed Husin (1964), kajian stratifikasi sosial adalah kajian tentang perbezaan yang pasti di kalangan komuniti masyarakat. Melalui stratifikasi ini juga kita boleh melihat bagaimana sebahagian ahli-ahli komuniti itu saling berkait di antara satu dengan yang lain dan mereka pula tergolong dalam golongan yang berbeza dengan kumpulan yang lain. Terdapat ciri-ciri yang berbeza di dalam sesuatu komuniti seperti agama, bangsa dan pertalian darah, yang mana boleh menggolongkan seseorang berpandukan kepada ciri-ciri terbabit.

Dalam satu kajian yang dilakukan ke atas penduduk di Kampung Bagan, Johor, Syed Husin (1964) telah membangkitkan dua hipotesis berkaitan komuniti bangsa Melayu yang berasaskan stratifikasi sosial iaitu;

- a) komuniti Melayu luar bandar ini boleh dikategorikan kepada beberapa kelas, dan kelas-kelas ini adalah berkait rapat sama ada dengan (i) aktiviti ekonomi

utama komuniti iaitu pertanian, dan kaitannya dengan pemilikan tanah ataupun,
(ii) jenis pekerjaan selain daripada pertanian;

b) adakah kedudukan status ahli-ahli komuniti ini ditentukan oleh faktor kelas sebagai faktor utama, dan oleh faktor-faktor lain seperti agama dan pendidikan yang mana pemiliknya turut menikmati kedudukan dan status yang tinggi serta dihormati dalam aturan sosial yang disebabkan oleh nilai-nilai tertentu dan sikap komuniti terhadap nilai-nilai tersebut.

Kelas bermaksud satu kumpulan manusia atau kategori yang berkongsi taraf hidup dan minat yang sama disebabkan oleh kedudukan yang mereka jawati serta peranan yang sama mereka mainkan dalam masyarakat, terutamanya yang berkaitan dengan pengeluaran ekonomi (Syed Husin, 1975).

Konsep kelas mula dibangkitkan oleh Karl Marx yang telah membahagikan masyarakat Zaman Perindustrian kepada dua kelas iaitu *bourgeoisie* dan *proletariat*. *Bourgeoisie* merupakan kelas yang memiliki peralatan dan bahan mentah yang diperlukan untuk sesuatu pengeluaran manakala *proletariat* pula adalah kelas masyarakat yang tidak memiliki sebarang peralatan atau bahan mentah tetapi men'jual' tenaga mereka kepada pemilik untuk tujuan pengeluaran.

Walaupun bagaimanapun, konsep kelas yang dijelaskan oleh Marx telah dikemaskinikan pula oleh Max Weber (1957) dengan menyatakan bahawa kelas adalah jumlah keseluruhan bagi setiap individu yang menduduki kehidupan ekonomi yang sama dan mempunyai 'peluang hidup' yang sama. Selain itu, Weber turut menambah satu lagi konsep baru iaitu status, yang didefinisikan sebagai "*every typical component in the life fate of men that is determined by a specific, positive or negative, social estimation of honour.*" (1957:187)

Menurut Weber lagi, ketiga-tiga dimensi dalam ekonomi iaitu kelas, kuasa dan status adalah saling berkaitan misalnya, melalui perbezaan harta kekayaan menyebabkan lahirnya kelas; perbezaan kuasa mewujudkan parti politik; dan perbezaan martabat melahirkan kelompok status atau strata. Oleh itu, akibat perbezaan harta ialah peluang hidup yang berbeza, sedangkan akibat perbezaan status ialah gaya hidup yang berbeza dan perbezaan gaya hidup ini mewujudkan unsur penting dalam keistimewaan sosial berbagai-bagai kelompok status (Tumin, 1988).

Selain itu, Weber turut membataskan kelas kepada bidang ekonomi (*economic sphere*) dan status di dalam lingkungan sosial (*social sphere*). Syed Husin (1964) menjelaskan, status, berbeza daripada kelas, menunjukkan cara ahli komuniti membezakan dan menempatkan antara satu sama lain berpandukan kepada faktor-faktor dan kriteria-kriteria yang mencerminkan nilai-nilai sosial, sikap dan kepercayaan dalam sesebuah komuniti.

Dengan ini adalah penting untuk difahamkan bahawa seseorang individu yang digolongkan dalam sesuatu kelas, tidak semestinya turut tergolong dalam status sosial yang sama, begitu juga sebaliknya. Ada juga terdapat individu-individu yang tergolong dalam kelas bawahan tetapi menikmati tahap status yang tinggi di kalangan masyarakat setempat.

Syed Husin (1964, 1975) telah mengklasifikasikan golongan masyarakat luar bandar kepada beberapa kelas iaitu kelas Tuan Tanah (*Landlords*), kelas Menengah (*Middle Class*), kelas Petani (*Peasants*) – dibahagikan pula kepada tiga kumpulan iaitu *well-to-do peasant*, *middle range peasant* dan *poor peasant* – kelas Pekerja (*Working Class*) dan Kelas Tidak Bekerja (*Non-Employed Class*). Namun begitu, melalui kajiannya, beliau menegaskan bahawa kedudukan kelas bagi masyarakat adalah

ditentukan secara semulajadinya hubungan mereka dengan tanah (yang mereka miliki dan juga mencari rezeki dengan mengerjakannya).

Kelas Tuan Tanah adalah satu kumpulan masyarakat yang memiliki beberapa hektar atau ekar tanah untuk dikerjakan oleh petani atau golongan kelas bawahan yang lain untuk tujuan pertanian. Kebanyakan mereka ini adalah pesara guru atau kakitangan kerajaan yang telah membeli harta sebagai salah satu daripada aset ataupun mereka memiliki tanah yang diwarisi turun temurun.

Kelas Menengah, menurut Jomo (1999), boleh didefinisikan sebagai bekerja sendiri yang tidak melibatkan pertanian. Namun begitu, definisi kelas ini juga mempunyai telah banyak dilakukan oleh ahli-ahli sosiologi sebagai, antaranya:

- (i) Mereka yang menganggapnya sebagai kelas 'pertengahan'; selalunya antara tahap tertinggi dalam pengurusan dan buruh, contohnya: bekerja sendiri.
- (ii) Mereka yang menganggapnya sebagai kategori 'lebih' selepas selesai mengelaskan yang lain-lain; terutamanya antara mereka yang bekerja di pentadbiran pusat (*capital*) dan buruh.
- (iii) Sesiapa yang mendefinisikannya sebagai 'kelas tengah' melalui sejarah, dalam terma lokasi kelas, contohnya: abad ke-18 di Eropah yang mempunyai *bourgeoisie* sebagai 'kelas tengah' antara pemerintah (kelas atas atau golongan elit) dan massa.
- (iv) Mereka yang mendefinisikan dalam terma pekerjaan contohnya: kategori cendiakawan, profesional, berpendidikan dan pekerja kolar putih.

Kelas petani, yang telah dibahagikan kepada tiga kumpulan oleh Syed Husin (1975) iaitu yang pertamanya, *well-to-do peasant*, ialah golongan petani yang boleh dikatakan berada di tahap yang 'senang' bermaksud tinggal di rumah yang selesa, cukup

makanan dan pakaian, dan mereka juga kebanyakannya petani yang mempunyai kebun getah atau bendang tetapi separuh daripadanya dikerjakan sendiri, manakala separuh lagi dikerjakan oleh golongan petani yang lain. Golongan petani di bawah kumpulan *middle range peasant* pula adalah mereka yang berpendapatan sederhana dan *poor peasant* pula adalah petani yang mewakili hampir majoriti penduduk luar bandar dikategorikan berada pada tahap 'susah' kerana mereka tidak mempunyai tanah yang mana menjadi sumber ekonomi yang konsisten.

Jamilah (1994), mengakui bahawa kemiskinan masih lagi tertumpu di kalangan sektor-sektor komoditi tradisional utama dan di kawasan luar bandar, contohnya dalam terma pekerjaan, pekebun kecil getah, pesawah padi, pekebun kecil kelapa dan nelayan, di mana secara tidak langsung telah membentuk jumlah golongan miskin yang besar. Kemiskinan juga telah mewujudkan masalah akses kepada sumber-sumber pembangunan, iaitu kemiskinan telah diperkukuhkan dengan akses yang tidak sama kepada pentadbiran pusat, tanah, kemahiran, kemudahan dan perkhidmatan awam yang asas seperti pendidikan, perumahan, kebajikan, kesihatan, kredit dan sebagainya.

Kebanyakan penduduk di kawasan kajian yang dikaji, terutamanya di sesetengah kampung yang masih menjalankan aktiviti pertanian seperti menoreh getah ataupun bersawah, mereka yang dahulunya menoreh getah, sama ada di tanah sendiri ataupun di tanah yang dipunyai oleh pihak lain, kini kebanyakan kebun-kebun getah telah diambil alih oleh Federal Land Consolidation and Rehabilitation Authority (FELCRA) dan Rubber Industry Smallholders Development Authority (RISDA). Ini kerana pokok-pokok getah yang terdapat di kebun-kebun ini semakin tua, tidak sihat dan kurang mengeluarkan susu getah, dan pengambil alihan oleh pihak-pihak berkuasa ini adalah untuk memulihara dan menanam pokok-pokok getah yang baru. Oleh sebab itu,

kebanyakan mereka kini memperoleh pendapatan daripada FELCRA, melalui dapatan susu getah atau sekerap yang berjaya dikutip pada setiap minggu.

Mereka yang tergolong dalam kelas pekerja pula, Syed Husin (1964) menghuraikan kumpulan ini sebagai buruh tidak mahir, yang mana mereka mungkin melakukan kerja-kerja kampung seperti mengutip hasil hutan; mencari rotan, akar-akar kayu, buah-buahan, buruh pembinaan, bertukang dan menjual hasil-hasil kraftangan, tetapi aktiviti ini bukanlah menjadi sumber pendapatan utama. Mereka juga tidak mempunyai pendidikan yang tinggi serta tidak mempunyai kelayakan dan kemahiran lain. Kelas yang terakhir iaitu mereka yang tidak bekerja, adalah mereka yang sudah sangat berumur, wanita suri rumah ataupun tidak lagi berkemampuan untuk melakukan sebarang aktiviti berbentuk ekonomi.

Selain kelas sosial, Syed Husin (1975) juga telah menyenaraikan beberapa faktor yang boleh menentukan status yang diberikan kepada seseorang, iaitu umur, kualiti-kualiti peribadi, peranan keagamaan, pendidikan, pekerjaan dan kekayaan. Kebanyakan faktor-faktor ini akan mencerminkan nilai-nilai, sikap, kepercayaan dan tradisi masyarakat setempat, yang mana kesemuanya dinaungi atau dikawal oleh adat. Adalah dipercayai bahawa mereka yang lebih berumur dan merasakan mereka lebih banyak mempunyai pengalaman dalam hidup amat menitikberatkan persoalan berkenaan adat ini.

Seseorang itu boleh mempunyai status yang tinggi kerana dia berperanan penting dalam hal-hal keagamaan, tetapi status yang tinggi ini juga boleh diperkukuhkan lagi dengan usianya yang telah mencapai warga emas dan pada masa yang sama memiliki kekayaan. Namun begitu, seseorang itu mungkin kaya dan berpendidikan tinggi, tetapi jika dia tidak bersopan, tidak menghormati agama dan terkenal dengan sikap yang suka membazirkan wang di bandar (bukan membantu

penduduk kampung yang kesusahan), maka akan berkuranglah jumlah penduduk kampung yang menghormatinya, dan ini menyebabkan dia berada di status yang lebih rendah.

Menurut Wan Hashim (1978), yang telah menjalankan kajian ke atas komuniti luar bandar di Perak Utara menjelaskan bahawa mereka yang bekerja sebagai kakitangan kerajaan (*white-collar work*) sering membawa bersama mereka status yang tinggi, ini kerana selain mereka berada di kelas menengah, mereka juga terlibat dengan pentadbiran kerajaan. Penduduk setempat juga percaya bahawa untuk bekerja dengan kerajaan, seseorang itu mestilah berpendidikan, sekurang-kurangnya lulus Sijil Pelajaran Malaysia (SPM) atau tingkatan lima.

2.1.1 Komunikasi dan Pembangunan

Pemikiran awal tentang komunikasi dan pembangunan telah dibangunkan oleh tiga sarjana komunikasi melalui karya mereka iaitu *The Passing of Traditional Society* (1958) oleh David Lerner, *Diffusion of Innovation* (1962) oleh Everett M. Rogers dan *Mass Media and National Development* (1964) oleh Wilbur Schramm. Secara ringkasnya, melalui andaian-andaian yang telah dilakukan oleh mereka mempercayai bahawa masyarakat negara-negara miskin dan mundur seharusnya membangun dan menjadi moden, dengan mencontohi struktur dan kaedah yang disediakan oleh negara-negara maju (Zaharom, 1993).

Namun begitu, menurut Hedebo (1982), ketiga-tiga pemikiran ini telah banyak dipengaruhi oleh sarjana-sarjana dalam bidang ekonomi, terutamanya Hoselitz dan Rostow, di mana tumpuan yang telah diberikan oleh negara Dunia Ketiga untuk membangun adalah melalui peningkatan Keluaran Negara Kasar (KNK) dan diukur melalui pendapatan berkapita. Ini turut diakui oleh Shamsul Amri (1979) yang

menyatakan bahawa antara masalah yang selalu diketengahkan dalam rancangan-rancangan pembangunan ialah masalah kemiskinan, pertumbuhan ekonomi dan pengangguran. Dengan itu, Rancangan Malaysia yang bermula sejak 1956 juga turut menumpukan kepada perubahan-perubahan dari tiga aspek ini.

Melalui kajiannya juga, Shamsul Amri telah dapat membuktikan bahawa pembangunan di negara ini telah dipengaruhi oleh pendekatan 'Seimbang' (*Equilibrium*), di mana secara teoritikalnya, pendekatan ini menganggap bahawa isu-isu pembangunan adalah merupakan penyelesaian kepada masalah teknik yang muncul dalam usaha meninggikan kadar pertumbuhan sesebuah negara. Model-model yang terbit daripada pendekatan ini juga lebih cenderung atau bercorak kepada persoalan bagaimana hendak mengubah perlakuan individu dan beberapa sistem bukan mengubah secara total sesuatu sistem.

Pendekatan ini juga adalah selari dengan Paradigma Dominan, yang mana menurut Zaharom (1993), telah mengekalkan peranan komunikasi sebagai untuk menggerakkan rakyat, mengubah sikap dan pemikiran mereka ke arah sikap dan pemikiran yang telah ditentukan oleh pihak berkuasa, sementara pembangunan membawa erti pembangunan ekonomi selain masalah kemunduran masih dianggap masalah individu atau golongan, bukannya masalah struktur.

Paradigma Dominan ini juga lebih tertumpu kepada faktor-faktor psikologi, seperti sikap, kepercayaan, nilai dan juga motivasi pencapaian seseorang individu itu, tetapi telah mengabaikan aspek sosiologi, di mana semua individu sebenarnya tergolong dalam struktur sosial tertentu dalam masyarakat dan kedudukan mereka dalam sesuatu kelas itulah yang menentukan sikap inovatif mereka (Hedebro, 1982).

Dalam konteks Malaysia juga, apa yang sebenarnya berlaku adalah pengadaptasian konsep dan model pembangunan dalam keadaan politik, sosial, ekonomi

dan budaya yang nyata berbeza dari apa yang kita alami di negara ini. Namun begitu, peranan yang disediakan oleh Jabatan Penerangan pada pertengahan dekad 1980an, adalah selari dengan Paradigma Dominan, yang menafsirkan bahawa pembangunan merupakan saluran untuk menyebarkan maklumat tentang dasar-dasar dan corak perubahan yang sudah ditentukan kepada rakyat (Zaharom, 1993).

Selain itu, terdapat juga dakwaan yang menyatakan bahawa kewujudan teknologi komunikasi di dalam masyarakat yang masih mengamalkan ekonomi sara diri dan budaya tradisional akan menimbulkan perubahan yang radikal, iaitu berubah kepada cara hidup yang lebih moden. Teknologi komunikasi dikatakan mampu untuk menjana beberapa sikap baru seperti mobility psikik, empati, sikap cosmopolitaness, motivasi pencapaian, jangkaan meningkat dan sebagainya untuk menuju ke arah hidup yang lebih sempurna (Jayaweera, 1987).

Jayaweera (1987) juga berpendapat, walaupun terdapat beberapa matlamat yang perlu dicapai untuk tujuan pembangunan seperti pembasmian kemiskinan dan pengangguran, namun pada hakikatnya, tidak semua matlamat boleh dicapai serentak. Bagi membolehkan sesuatu matlamat itu dicapai, beberapa matlamat lain mungkin perlu diketepikan buat beberapa ketika, dan pengabaian ini pula mampu menimbulkan pergolakan sosial yang akhirnya bakal menghalang matlamat utama tadi.

Seperti yang disarankan oleh Havens (1972) dalam Shamsul Amri (1979), melalui pendekatan 'Konflik' (*Conflict*) pula, isu-isu pembangunan bukan sekadar ke arah penyelesaian masalah teknikal dan meninggikan kadar pertumbuhan sesebuah negara, tetapi melihat peranan negara yang sebenarnya sebagai alat penekan (*oppression*) dalam masyarakat yang dihayati oleh pergelutan kelas. Oleh yang demikian, model-model pembangunan yang terbit daripada pendekatan ini lebih tertumpu kepada persoalan sejarah bagaimana sesuatu masyarakat wujud seperti